

Soms moet het individu zich aan het systeem aanpassen, soms andersom. In het huidige onderwijsveld is de balans verloren geraakt. De leerplicht is verschaald tot een plicht om aan één specifiek soort (namelijk klassikaal) onderwijs deel te nemen. Andere smaken zijn in de weerbarstige werkelijkheid immers slecht toegankelijk of in het geheel niet voorhanden.

In dit voorstel voor een "leerrecht" wordt dit probleem onderkend, en ook een begin voor een oplossing aangereikt, maar ik vrees dat dit niet genoeg is. De strekking van het voorstel is een herverdeling van verantwoordelijkheden, zodat de individuele leerplichtige/-gerechtigde efficiënter naar passend onderwijs wordt begeleid. Maar dan moet dat passende onderwijs wel bestaan.

Het onderwijsveld als geheel zal zich moeten plooiën naar de vraag, maar is daar te star voor. Vergelijk het met de arbeidsmarkt. Het lukt maar niet die toegankelijk te maken voor mensen met een beperking.

In de memorie van toelichting wordt de schoolarts vergeleken met de bedrijfsarts. Welnu, de bedrijfsarts in de sociale werkvoorziening heeft niet altijd de ruimte om de belangen van de gehandicapte voorop te stellen. Vanwege financiële kortetermijnbelangen worden mensen, ook door de bedrijfsarts, onder druk gezet om tegen iedere prijs aan het werk te gaan/blijven, wat in de praktijk betekent dat deze mensen voorbij hun eigen grenzen gaan. Net zo zal de schoolarts in de praktijk geneigd zijn in eerste instantie vast te houden aan klassikaal onderwijs, om pas als het echt spaak is gelopen uit te kijken naar duurdere alternatieven.

Het individuele recht om te leren, te werken en op die manier zich te ontplooien naar vermogen, houdt een plicht voor de overheid in om dit alles mogelijk te maken. Dat vraagt een bottom-upbenadering (doelstellingen op macroniveau volgen uit die op microniveau), precies het omgekeerde van wat gebruikelijk is.

Ik pleit er daarom voor, dit voorstel aan te vullen met concrete voorbeelden, hoe de overheid kan investeren in alternatieve onderwijsvormen om beter aan te sluiten op de geconstateerde vraag.

Een van de grootste groepen leergerechtigden die buiten de boot vallen, wordt volgens de memorie van toelichting gevormd door hoogbegaafden. Bij optimale ontplooiing zullen ze ooit een punt bereiken waarop niemand ze nog kan begeleiden en ze verder hun eigen weg moeten zoeken. Voor zover ze een loopbaan in de wetenschap nastreven is een dergelijke zelfstandigheid zelfs essentieel. Hoe dan ook loont het om ze daarop voor te bereiden. Laat ze daarom zelf bedenken wat ze (naast/bovenop het reguliere programma) willen leren en hoe ze dat waar kunnen maken. De allerhoogst begaafden hebben allicht al aan een klein beetje coaching op dit vlak genoeg, en kunnen dan het reguliere onderwijs ernaast blijven volgen.

De echte uitdaging wordt gevormd door degenen voor wie het reguliere onderwijs om welke reden dan ook niet geschikt is en ook niet geschikt valt te maken. Voor hen zal in het uiterste geval privé-onderwijs geregeld moeten worden. Een budget om een privé-onderwijzer te betalen is dan niet voldoende, er moet ook maar net een privé-onderwijzer beschikbaar zijn. Een mogelijkheid zou kunnen zijn om een van de ouders, of iemand anders uit de naaste omgeving van de leergerechtigde, vrij te stellen van de plicht om te werken naar vermogen en in plaats daarvan de rol van privé-onderwijzer te laten vervullen, tegen een passende financiële vergoeding uit de staatskas en misschien ook nog aanvullende maatregelen om de verdere leer/werk/ontplooiingskansen van die tijdelijke docent na de onderwijsjaren veilig te stellen.